

Zo ging dat ...

... in Gutschoven in 1872: een gemeentelijk reglement op de hygiëne

De gemeente Gutschoven ligt halverwege tussen Heers en Borgloon. Zij behoort nu tot de fusiegemeente Heers. In 1842, toen de diensten van het kadaster de onroerende goederen in de gemeente in kaart brachten, telde het dorp 185 inwoners en 35 woningen. Daarvan waren er slechts 2 in bakstenen opgetrokken. De overige huizen waren van hout en leem. Niet meer dan een vijftal huizen hadden een pannendak. Het merendeel, waaronder één van de stenen huizen, had strooien daken. 12 woningen werden in 1842 door de administratie van het kadaster als *boerderijen* beschouwd. De grootste woning had niet meer dan drie benedenvertrekken en twee slaapkamers op de eerste verdieping. Van de overige 23 woningen waren er 8 *dagloosers wooningen van leem gebouwd en met strooi gedekt, hebbende twee vertrekken en eene slaepplaetze*, 5 *arbeiders wooningen van leem gebouwd en met strooi gedekt van twee kleine vertrekjens*, en 10 *leeme huisjens of hutten, hebbende slechts een vertrek, dienende tot wooning of schuilplaats van arme menschen*¹.

Voorlopig is nog niet onderzocht hoe het woningenbestand in Gutschoven in de jaren daarna evolueerde. Wat wel vaststaat, is dat de gemeenteraad in 1872

vond dat het tijd was om de gebrekkige staat van de huizen op het vlak van hygiëne aan te pakken. Anders dan vandaag gebeurde dat niet door een subsidieregeling voor aanpassingswerken door geregistreerde aannemers, maar door de uitvaardiging van een reglement waaraan ieder zich dan maar te houden had. Of de uitvaardiging van dit reglement op korte termijn tot een verbetering van de situatie leidde is nog moeilijk vast te stellen. Vanzelfsprekend is dat niet. Er kan immers verondersteld worden dat de gebrekkige inrichting van een aantal woningen niet zo zeer het gevolg was van de kwade wil van de bewoners, maar eerder van een gebrek aan middelen om verbeteringen uit te voeren. Het reglement dat de gemeenteraad vaststelde in haar vergadering van 30 september 1872 lijkt dan ook meer een middel te zijn om op te kunnen treden in de meest schrijnende gevallen, eerder dan een efficiënt beleidsinstrument.

De bekommernis van de raadsleden voor de zuiverheid van de huizen in het dorp betrof niet alleen de buitenkant, maar ook en vooral binnen (art. 4). Dat is eigenlijk een bijzondere vaststelling, omdat men hetgeen er binnenshuis gebeurde, en ook de inrichting en voorzieningen in het huis, niet beschouwde als

een bevoegdheidssterrein van de overheid. De bepalingen van het reglement waren er vooral op gericht de verluchting in de woningen, en het afvloeien van afvalwater te verbeteren. Wellicht was het in de lemen woningen met hun strooien daken vooral in de herfst en in de winter erg vochtig. Daarom werd het verboden materialen te laten liggen *welke de vochtigheid onderhouden of eenen slechten reuk veroorzaken* (art. 5). Afvalwater liep niet in alle gevallen door een buis naar buiten. In menig huis liep afvalwater nog door een open gootje door de kamer, en zo door een klein gat in de muur of langs de deur naar buiten. Wanneer de vloer echter verzakte, wat gemakkelijk gebeuren kon, dan konden er zich in huis plassen vormen, die een broeihaard voor ongedierte konden worden. Daarom moesten in de woningen in Gutschoven voortaan *de huiswateren eene gestadigen en gemakkelijke uitvloeijing hebben, bij middel van door metselwerk geslotene waterleidingen of pijpen* (art. 6).

Ook mensen die niet de middelen hadden om een stal of kot te bouwen voor hun dieren, vulden hun menu graag aan met het vlees van een zelf gehouden varken of van wat kleinvee. Op dit punt was het reglement duidelijk. Het

¹ Rijksarchief Hasselt, *Archief van de administratie van de gewestelijke directie Limburg van het kadaster. Processen-verbaal van afpaling*, nr. 51.

werd verboden nog langer binnenshuis zwijnen, konijnen, hoenders, ganzen, eendvogels, duiven en ander welkdanig gevogelte te houden (art. 8).

Bij de mesthopen van de boerderijen hoorde een mestput, waar de natte bestanddelen van het mest, maar ook het regenwater dat door de mest getrokken was, in konden lopen. Die putten moesten eigenlijk gemetst zijn, met waterdichte wanden. Dat was echter niet altijd het geval, waardoor het mestwater in de grond drong, en het water uit nabij gelegen grondwaterputten ondrinkbaar maakte. Daarom bepaalde dit reglement dat de wanden en de bodem van mestputten *ondoordringbaar* gemaakt moesten worden (art. 7).

Woningen die na de bekendmaking van dit reglement nog een gevaar voor de openbare gezondheid vormden, zouden door de burgemeester en schepenen onbewoonbaar verklaard kunnen worden. Daarvoor moesten zij eerst een commissie belasten met een onderzoek van het huis in kwestie, en met het opstellen van een verslag van hun onderzoek. Dat verslag moest aan de eigenaar of de huurder van de woning bezorgd worden, waarna die een maand de tijd had om de woning te saneren. Voldeed de situatie na een maand nog niet, dan moest het huis ontruimd worden, en werd er een opschrift met de woorden *verboden huis uit hoofde van gezondheid* op de gevel aangebracht (art. 9 en 10). Na sanering kon de onbewoonbaarheidsverklaring opgeheven worden (art. 11).

Samen met regels over de staat van de huizen, legde de gemeenteraad ook enkele regels vast voor de hygiëne op de openbare weg. Met name de gewoonte om mesthopen op de wegen te leggen, waar zij *een verderfelijken reuk uit wasemen of der gezondheid van de lucht nadeelig zijn*, of om met mest geladen karren op de weg te laten staan, was de bestuurders een doorn in het oog. Beide gewoonten werden verboden (art. 1 en 3), en elke inwoner werd verplicht om de weg voor zijn eigen woning zuiver te houden (art. 2).

Tekstuitgave: Rijksarchief Hasselt, Gemeentearchief van Gutschoven, nr. 2bis: verslagregister van de gemeenteraad, 1838-1891.

“Gossencourt, den 30 september 1872. De gemeente raed, willende de verpligtingen bepalen door de inwoners in het belang der openbare gezondheid te vervullen, gezien de wet van den 20 maart 1836, stelt het reglement vast welks inhoud volgt:

Eerste hoofdstuk

Openbare weg

Art. 1: Het is verboden op den openbare weg mestspecien of alle andere stoffen te leggen die van aerd zou wezen een verderfelijken reuk uit te wasemen of der gezondheid van de lucht nadeelig te zijn.

Art. 2: Het is de bouwers voorgeschreven den openbaren weg bij de toegangen hunner bouwingen in staet van zindelijkheid te houden.

Art. 3: De meststoffen geladen op voertuigen zullen gedurende den dag op den openbaren weg niet mogen blijven staen.

Tweede hoofdstuk

Art. 4: De huizen zullen, zoo binnen als buiten, in een bestendigen staet van zuiverheid moeten worden gehouden.

Art. 5: Het is verboden in de huizen, gangen en doorgangen eenige stoffen te werpen of neder te leggen welke de vochtigheid kan onderhouden of eenen slechten reuk veroorzaken.

Art. 6: De huiswateren zullen eene gestadigen en gemakkelijke uitvloeijing moeten hebben, bij middel van door metselwerk geslotene waterleidingen of pijpen, derwijze dat zij noch in de huizen, noch in de gangen kunnen verblijven.

Art. 7: De beschuttingen en de bodem der mestputten zullen ondoordringbaar wezen.

Art. 8: Het is verboden binnen de huizen zwijnen, konijnen, hoenders, ganzen, eendvogels, duiven en ander welkdanig gevogelte te houden.

Art. 9: Het kollegie van burgemeester en schepenen is gemagtigd de bewooning der huizen te verbieden welker staet, uit hoofde hunner gebrekkige bouwing of hunner onzindelijkheid, of van een gebrek aen verluchting of van een gebrek

aen uitvloeijing der wateren, of alle andere oorzaak, van aerd is de openbare gezondheid in gevaer te stellen.

Vooraleer het verbod uit te spreken, zal het kollegie aen eene bijzondere commissie, door hetzelfde ingesteld, een verslag op den staet der plaetsen vragen. Het kollegie zal er aen de eigenaers en huerders kennis van geven.

Art. 10: Het huis zal binnen de tijdsruimte eener maend, in te gaen met de beteekening des besluits, geheel moeten geruimd zijn, na afloop dezer tijdruimte zal een opschrift, houdende deze woorden: “verboden huis uit hoofde van gezondheid”, op den voorgevel van het huis geplaatst worden.

Art. 11: Indien de eigenaers dadelijk na het besluit van het kollegie te hebben ontvangen, de uitvoering der hun aengewesene gezondheidsmaetregelen beginnen, zal hun een nuttig tijdverloop worden verleend om de werken te voltrekken; deze voltooid zijnde, zal het verbod door het kollegie worden ingetrokken.

Derde hoofdstuk.

Overtredingen – straffen

Art. 12: De overtredingen der verordingen van het tegenwoordige reglement zullen worden vastgesteld bij processen-verbael of verslagen der bevoegde politiebeambten, of door alle andere wettelijke middelen, en zulks gelijktijdig ten lasten der eigenaers of huerders. Deze overtredingen zullen met de penen van enkele politie worden gestraft.

Art. 13: Onverminderd de straf zal de regtbank daertoe reden zijnde, de herstelling der overtreding uitspreken, met de overtreders te veroordelen om de plaetsen in haren eersten staet weder te brengen.

Opgemaakt te Gossoncourt, datum als boven.

*Vanwege het kollegie
De secretaris J. Jongen*

J. Dumont

A. Vroenen

G. Gelaudie

R. Vandersmissen

R. Knapen

K. Baldewijns

H. Knapen

Rombout Nijssen
Rijksarchief Hasselt

